

Regeringskansliet
Infrastrukturdepartementet

UNDERLAG: Samråd om
digitaliseringens möjligheter för en
mer öppen och transparent offentlig
sektor

Skriftlig dokumentation från
Infrastrukturdepartementets och NOD:s
samråd 19 oktober 2022

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
Deltagare	1
Inledning	2
Diskussioner	4
<i>Utjäma kunskapsklyftor</i>	4
<i>Tydliggör syftet</i>	4
<i>Finansiering för kunskapshöjande insatser</i>	5
<i>Samarbete mellan fler aktörer</i>	5
<i>Snabbare takt inom kommun och regioner</i>	6
<i>Högre grad av tillgänglighet</i>	6
<i>Upphovsrätt och licenser</i>	7
<i>Fri programvara med öppen källkod</i>	7
<i>Inköpsdata</i>	8
<i>Transparensregister för lobbyism</i>	8
<i>Synliggör civilsamhället i statistiken</i>	8
<i>Mer lättillgänglig dialog</i>	9
<i>Uppföljning</i>	10
<i>Övrigt</i>	10
Avslutning	11

Deltagare

Civilsamhällesorganisationer som deltog i mötet:

- Civic Tech Sweden
- Famna
- Foundation for Public Code
- Fremia
- Föreningen för Digitala Fri- och rättigheter
- Giva Sverige
- IOGT-NTO
- Open Knowledge Sweden
- Sveriges Föreningar
- Wikimedia Sverige

Offentliga aktörer som deltog i samrådet:

- Infrastrukturdepartementet
- Myndighet för digital förvaltning (DIGG)

Inledning

Jeremija Isakovic, NOD, inledde genom att hälsa alla välkomna och presentera formen för mötet.

Därefter tog Sumbat Daniel Sarkis, från Infrastrukturdepartementet, över och berättade om bakgrund och syfte med samrådet. Han arbetar på "Enheten för samhällets digitalisering", som bland annat arbetar med frågor som rör e-förvaltning, digital infrastruktur, öppna data och digital innovation samt AI. Enheten ansvarar även för arbetet inom Open Government Partnership (OGP).

OGP är en internationell organisation som samlar 75 anslutna stater och syftar till att utveckla samarbetet mellan stat och bland annat civilsamhälle. Arbetet inom OGP sker genom olika åtaganden som stadgas i nationella handlingsplaner, den tidigare handlingsplanen gällde för 2019 – 2021. I framtagandet av en ny handlingsplan involveras nu delar av civilsamhället i arbetet att formulera nya åtaganden och arbetsområden. Den nya handlingsplanen ska sträcka sig från 2023 – 2026.

Syftet med samrådet var därför att diskutera digitaliseringens möjligheter för ökad insyn och öppenhet. Resultatet ska bidra till ett underlag om OGP.

Tidigare har fokus legat på marknadsmässiga aspekter, men nu är ambitionen att fokusera på frågor som hör till öppen och transparent förvaltning. Planen är att ha en fortsatt dialog med civilsamhället kring detta.

Carina Paju nordenansvarig koordinator på organisationen OGP tog över efter Sumbat. Hon berättade om OGP:s roll och arbete internationellt, bland annat om arbetet med att ta fram handlingsplaner och att följa upp dem. Tidigare har det inte varit så mycket fokus på "mjuka värden" som öppenhet och transparent. Nu går arbetet tydligare in i det, där OGP vill orienterar sig inom det området tillsammans med civilsamhället och deltagarna i detta samråd.

Därefter presenterade Ulrika Domellöf Mattsso, från Myndigheten för Digital förvaltning (DIGG), övergripande DIGG:s regeringsuppdrag och arbete inom dataområdet. Hon lyfte fram olika regeringsuppdrag och inte minst arbetet med "[Dataportalen](#)" som är en plattform för olika

aktörer att för diskussioner, sprida information och nätverka i frågor som rör data och digitalisering.

I samband med regeringsuppdraget om data och nyttogörande så gör myndigheten en större utveckling av dataportalen i syfte att främja samverkan i detta. Utöver hjälp att hitta data så ska information finnas om datadelningsinitiativ, samverkan, offentliga AI, information om öppen källkod och källkodslösningar, samt utbildningar.

Myndigheten för digital förvaltning, jobbar med samhällets digitalisering. Inom dataområdet har DIGG uppgifterna:

- Dataområde: att främja öppna data och datadriven info.
- Nationella grunddata
- Främjar offentlig sektor att använda AI och att nyttja och använda data.
- Ansvar att arbeta med juridisk rådgivning, ett rättsligt stöd på området.
- Tillhandahåller en Dataportal,
- Diskutera och informera i nätverk, utbildningar etc. Vid intresse –gå gärna in på communityn,
- Digg forum – digitala direktsändningar. Nästa hålls den 8 november.
- Är med i NOSAD, ett nätverk som har möten och pratar om öppen källkod och data (där även civilsamhällesorganisationer kan delta).

Diskussioner

Deltagarna delades in i två olika grupper med representanter från myndigheterna i varsin grupp. Frågorna som diskuterades var följande:

- *Vad kan det offentliga göra för att stimulera civilsamhällets användande av och bidrag till digitalisering och öppna data och på så sätt främja en öppnare statsförvaltning?*
- *Utifrån er organisations erfarenheter/inriktning/målgrupp – vilka behov behöver tillgodoses för att tillgängliggöra öppna data? (exempelvis i termer av tillgänglighet, jämlikhet och hållbarhet.)*
- *Ser ni ett behov av en långsiktig dialog inom detta område, och hur bör den i så fall utformas?*

En sammanfattning av diskussionerna som fördes redovisas nedan.

Utjämnna kunskapsklyftor

Begreppsvärlden kopplad till digitalisering inom offentlig sektor är mycket svårtillgänglig. Det krävs relativt stor förkunskap för att kunna navigera rätt och den kunskapen skiljer sig mycket åt inom civilsamhället. För att det ska bli lättare för civilsamhällsorganisationer att kunna involveras i arbetet med digitalisering krävs därför kunskapshöjande insatser, så att alla kan ha samma grundförståelse. Finns inte det, finns inte heller möjligheter att kunna förstå vilka insatser som krävs.

Vi bör komma igång med det arbetet snarast – alla måste med och det får inte bli bubblor av de som kan och de som inte kan, då försvinner förutsättningar för synergier.

Kompetensen behöver även säkerställas ute bland medlemmar, inte bara på centralt plan – att det är begripliga användningsområden av data och digitalisering där man kan se nytta, även runt om i hela landet. Även om detta är ett gigantiskt arbete är det viktigt att involvera hela civilsamhället i framtagandet av de olika lösningarna.

Tydliggör syftet

När det kommer till stora samhällsförändringar, som digitalisering, är det svårt att sortera vad som behövs och vad som är överflödigt. Det finns många aktörer, inte minst offentliga, som

samlar på data som saknar relevans. Det behövs konkretiseras *varför* data samlas in och delas, för att förstå vad processerna (digitalisering, öppna data och AI) kan ge. Om man förstår det får man en bättre förståelse för potentialen i det hela.

Det är med andra ord viktigt att definiera och förmedla innehållet på ett sådant sätt så att arbetet blir tillgängligt och ökar förståelsen för vad som kan göras framöver. Det underlättar även för att kunna definiera vad vi gemensamt vill uppnå med arbetet. Vi behöver helt enkelt en ökad gemensam förståelse för syftet.

Finansiering för kunskapshöjande insatser

Många inom idéburen sektor behöver stöd och stimulans för att kunna utnyttja den digitaliserade teknik som redan finns. Många vill komma igång med digitaliseringsarbetet men kunskap och kapacitet saknas. Organisationerna famlar och vet inte var de ska börja. Den teknikutveckling som sker inom civilsamhället bör hänga ihop med det offentligas utveckling inom samma område – detta för att det ska ske synergier och vara effektivt.

Men de ekonomiska resurserna för detta är begränsade inom civilsamhället. Det borde därför till exempel finnas riktade projektmedel för att starta arbetet.

Samarbete mellan fler aktörer

Det behövs fler möten mellan olika aktörer. Det borde även finnas initiativ som samlar experter som jobbar på myndigheter, regioner och kommuner (samt akademin, näringslivet och civilsamhället) för att resonera fram vilka (tvärgående) data som behövs för att lösa konkreta samhällsutmaningar.

I ett sådant arbete skulle man troligtvis även behöva kategorisera civilsamhället utifrån olika parametrar för att kunna få ut det mesta av sådana samtal. Möjligen kan NOD omhänderta ett sådant samtal.

Öppna data borde överlag användas som en tvärgående fråga när man diskuterar initiativ eller policy. I exempelvis Trafikverkets [Färdplan - för ett uppkopplat och automatiserat vägtransportsystem](#) nämns inte öppna data i samband med datadrivet planeringsunderlag, vilket missgynnar syftet. Här skulle man vinna på att få in öppna data som digital infrastruktur.

Snabbare takt inom kommun och regioner

Det är viktigt att kommuner och regioner kommer längre i arbetet med öppna data – där finns mycket information som vore bra att kunna ta del av gällande öppenhets- och transparensfrågor. Det är ett stort kompetenshopp i jämförelse med myndighetsnivå. Det finns även mycket viktig data som Sveriges kommuner och regioner sitter på. Av kända skäl så lyder inte de under samma regler och principer som myndigheter, därför är det svårt att få ta del av deras data.

Högre grad av tillgänglighet

Vad gäller tillgång till offentliga data är det viktigt med förenkling och samkörning av de offentliga data. Så långt det är möjligt är det viktigt att det offentliga data utformas på ett likartat sätt. Det är också viktigt att man beaktar tillgänglighet och att exempelvis gränssnitt utformas på ett enhetligt sätt så det blir enkelt att söka och låga trösklar för att använda. Idag har olika myndigheter olika lösningar. En enhetlighet i hur den skapas och tillgängliggörs är därför av stor vikt.

Remissvar är exempelvis en möjlighet till dialog mellan civilsamhället och regeringen, men eftersom departement publicerar remisser på olika sätt blir det svårt och betungande för civilsamhället att hänga med i förfarandet. Fanns det ett aggregerat flöde för remisser, helst maskinläsbart och med möjlighet att kunna prenumerera, hade det varit betydligt enklare att hålla sig uppdaterad.

För att ytterligare tillgängliggöra öppna data bör det som kan betraktas som öppna data i Sverige finnas på Dataporteln. På samma sida bör det även finnas tydligt angiven metadata under fältet "Uppdateringsfrekvens" och tydligt angiven metadata under fältet "Åtkomsträttigheter" om att datamängd eller datatjänst är "publik".

Slutligen bör det finnas dokumentation kopplat till API:er så att människor som inte är så tekniska kan läsa mer för att lära sig använda öppna data.

Upphovsrätt och licenser

Det är viktigt att metadatan håller så hög kvalitet som möjligt och är tydlig kring den upphovsrättsliga statusen. Upplevelsen nu är att det läggs mycket onödig tid på frågor kring detta. Många mindre civilsamhällesorganisationer vågar inte ta risken att bli stämde för att göra ett upphovsrättsligt fel.

Det borde alltid tydliggöras med maskinläsbara licenser så att användaren vet vad som går eller inte går att använda. Det borde också vara tydligare i svensk lag. Är publicering av data exempelvis ett yttrande? Det står just nu inte med som en typ av dokument som myndigheter publicerar. Om det fanns ett explicit undantag i lagen hade det varit lättare för användare att våga återanvända utan att behöva leta efter licenser.

Öppna data-publiceringar bör följa Patent- och Registreringsverkets rekommendation om Creative Commons Zero-licens i metadatafält "Licens" på Distributioner av data.

Fri programvara med öppen källkod

Ett sätt för offentlig sektor att bli mer öppen och transparent är att arbeta mer med fri programvara med öppen källkod (free and open source software, FOSS).

Vinsterna är många, inte bara ökad transparens genom att källkoden finns tillgänglig för granskning, utan även höjd kvalitet och ökade möjligheter till samarbete både mellan olika aktörer inom offentlig sektor och samverkan med civilsamhället.

Öppen källkod ger också fördelar genom öppenhet i hur skattemedel används: istället för att betala licenskostnader till företag som får makt genom att de äger källkoden, kan resurser gå till vidareutveckling av fri programvara. Programvara som sedan finns fritt tillgänglig i fortsättningen, så att det offentliga tydligt bidrar till det allmänna bästa.

Ett första konkret steg för att underlätta övergång till fri programvara är att offentliga aktörer kan vara mer aktiva i nätverket NOSAD.

Inköpsdata

[En rapport](#) som publicerades av Open knowledge sweden, ger en bra beskrivning av behovet av viktiga datamängder för transparens som bör öppnas inom den kommande OGP-planen. I rapporten identifieras behovet av att öppna inköpsdata. Sverige är det enda landet i EU som inte har öppna data i en annonsdatabas, för att staten inte äger alla annonser. Även på fakturasidan är det många länder som redan publicerar offentlig sektors fakturor – något som har identifieras av flera aktörer och som det finns ett pågående arbete kring. Det skulle nog gå mycket fortare om exempelvis Statens servicecenter eller Upphandlingsmyndigheten fick i uppdrag att stötta eller öppna data som de redan förvaltar åt andra myndigheter, kommuner och regioner.

I rapporten nämns även data om politisk finansiering, där Sverige har fått bättre insyn men där det fortfarande är väldigt mycket av en gråzon. Nyligen publicerades exempelvis en granskning som visade att politiska partier försökt kringgå transparensen. Där borde en lagändring föreslås, och en ändring i de uppgifter som efterfrågas av partierna.

Transparensregister för lobbyism

Det pågår en professionalisering av lobbyismen i Sverige, vilket kan bli ett demokratiproblem. Därför borde det finnas ett transparensregister för lobbyism, för att förstå vilka som har eller har haft kontakter med politiker. Det skulle vara en viktig åtgärd för öppenhet i offentlig förvaltning. Registret skulle självklart även inbegripa civilsamhällesaktörer. Det handlar alltså inte om att reglera eller förbjuda lobbyism utan att om att det ska vara transparent och tillgängligt. Det åligger den offentliga sektorn att registrera kontakten och dela den.

Synliggör civilsamhället i statistiken

Många aktörer i civilsamhället är också utförare i skattefinansierad verksamhet, på uppdrag av exempelvis arbetsförmedlingen, kommun och region inom vård och omsorg. Det måste bli lättare att i offentlig data kunna särskilja vilka bidrag som civilsamhället och idéburen sektor gör. Risken är annars att man klumpar ihop den ideella verksamheten med andra sektorer. Den ändringen behöver göras både för att synliggöra civilsamhällets bidrag men också för att

medborgare ska kunna få en överblick: Hur ser kvaliteten ut i sektorn? Hur många anställda finns? Ett exempel där detta behöver förändras är i Socialstyrelsens "Äldreguide" där det går att söka på utförare, men inte på vilka idéburna verksamheter som bedriver verksamhet på uppdrag av kommuner.

Kopplat till detta finns också Lagen om valfrihet (LOV). LOV stipulerar individens rätt att välja insatser. Många myndigheter är dock dåliga på att upprätta en transparens kring dessa valmöjligheter och det är kopplat till deras brist på att dela och segmentera data.

Mer lättillgänglig dialog

Löpande dialog med civilsamhället är mycket viktig i frågan om öppna data. Samråd är ett bra steg men det kan också ske än mer tillgängligt och kontinuerligt, exempelvis genom [Community-portalen](#), Myndigheter och Regeringskansliet borde vara mer aktiva där så att det blir en levande portal. Just nu är engagemanget där väldigt personberoende. Det skulle höja kvaliteten om det ingick tydligare i myndigheters och Regeringskansliets uppdrag. [NOSAD](#) och Hack for Sweden är också bra arenor för dialog. För OGP skulle det vara en fantastisk möjlighet för att också dela erfarenheter internationellt.

Det är också viktigt att enkelt kunna kommunicera om datamängder och rättigheter med myndigheter som äger datamängderna. Det innebär tydliga kontaktvägar så det blir lätt att ge feedback på data som är felaktig eller som man har frågor kring.

Det är av största vikt att förstå att civilsamhället har små resurser så det får inte bli för betungande. Dialogen bör därför, som tidigare nämnt, inte vara beroende av vilka resurser och förkunskaper som finns utan vara lättförståelig och tillgänglig.

Framtida dialoger borde fokusera på specifika områden (till exempel energi eller besöksnäringen) för att kunna konkretisera samtalen kring vilka data som borde vara mest prioriterade vid tillgängliggörande med ämnesexperter. Detta skulle då ske på de områden som Sverige behöver utveckla sig kring, exempelvis upphandling och lobbying.

Uppföljning

Oavsett vilka arenor man skapar för att prata om öppna data så måste man följa upp med faktiska åtgärder och öppning av datamängder. Under ÖDIS, NSÖD, NOSAD, Dataverkstaden och alla OGP-processer har många engagerat sig och gett förslag. Dessa har dessutom dokumenterats i DIGG och alla dessa projekts rapporter. Så vi vet väldigt väl idag vad som måste öppnas. Nästa steg är att göra det. Om civilsamhällets perspektiv inte tydligt tas tillvara minskar förtroendet för det offentliga vilja och möjligheter till att förbättra förutsättningar för öppenhet och transparens.

Övrigt

Flera myndigheterna efterfrågar mer finansiering för att kunna sluta avgiftsfinansiera och börja öppna data-publicering. Oavsett skattepolitik så är det en omställning som behöver göras och öppna data kommer kunna möjliggöra nya skatteintäkter.

Avslutning

Representanterna från både Infrastrukturdepartementet samt DIGG tackade för ett givande samråd och gav kort återkoppling kring det som kommit upp under samtalen.

Sumbat Daniel Sarkis berättade att Regeringskansliet kommer att gå igenom resultatet från samrådet för att undersöka vad som är möjligt att omhänderta och föra vidare in i handlingsplanen. Efter detta kommer återkoppling att ske till de deltagande organisationerna där de får möjlighet att se resultatet samt lämna kommentarer. Detta kommer sedan att följas av ett regeringsbeslut kring vad som slutligen kommer att ingå i handlingsplanen.

Mötet avslutades.

Underlaget är framtaget av NOD:s kansli på uppdrag
av Infrastrukturdepartementet.

För frågor om underlaget, kontakta
info@nod sverige.se

Regeringskansliet
Infrastrukturdepartementet

